

ÕIGUSLIK ANALÜÜS

Kellele: Mirjam Rannula, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Kellelt: vandeadvokaat Merit Lind
Kuupäev: 23.01.2023
Teema: **Häkatoni läbiviimine ideekonkursina**

TAUST JA ÜLESANNE

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi **MKM**) on pöördunud Advokaadibüroo FORT (edaspidi **advokaadibüroo**) poole ülesandega selgitada välja, kuidas avalik sektor saaks digiriigi häkatonide¹ käigus välja töötatud lahendusi avalikus sektoris hõlpsamini kasutusele võtta.

Analüüsi lähteülesannet tutvustasid MKM-i esindajad 21.12.2022 toimunud kohtumisel. Kuna häkatoni käigus välja töötatud lahenduste kasutusele võtmine peab toimuma kooskõlas riigihankeõigusega, käsitleti 21.12.2022 koosolekul võimalust viia e-riigi häkaton läbi riigihangete seaduses (edaspidi **RHS**) reguleeritud ideekonkursi vormis. Advokaadibüroo esitas MKM-ile 30.12.2022 õigusliku analüüsi tulemusena koostatud plokk skeemi häkatoni ideekonkursina läbiviimise mudeli kohta (käesoleva analüüsi lisa 1) ning käesoleva analüüsi näol on põhiliselt tegemist selle skeemi koostamisel käsitletud õiguslike küsimuste selgitusega.

Analüüs on koostatud vastavalt Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu õigusaktidele. Analüüsi koostamisel on lähtutud õigusaktide redaktsioonidest, mis kehtivad käesoleva analüüsi koostamise ajal, kui analüüsis endas ei ole märgitud teisiti. Advokaadibüroo ei ole kohustatud õigusaktide ja/või kohtupraktika muutumisel või uutest asjaoludest teadasaamisel analüüsi täiendama ega vastuta eelnimetatud asjaoludest tulenevate õiguslike tõlgenduste eest. Analüüsi ja selle tulemuste kasutamisel ja/või jagamisel viitab MKM alati advokaadibüroole.

1. SISSEJUHATUS

1.1. Lähteülesanne, uurimisküsimused ja eesmärgid

- 1.1.1.** MKM on korraldanud mitmeid digiriigi häkatone eesmärgiga leida avaliku sektori probleemidele sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahendusi (edaspidi **IKT-lahendus**) ning viia avalikku ja erasektorit teineteisele lähemale, kuid häkatonide käigus lahenduste välja töötamisest hoolimata ei ole avalik sektor neid lahendusi enamasti kasutusele võtnud. Kasutusele võtmise takistusena on välja toodud nii eelarvelisi põhjuseid (häkatoni-järgseks lahenduste realiseerimiseks ei ole planeeritud eelarvevahendeid) kui ka RHS-i piiratud võimalusi häkatonil väljatöötatud lahenduse soetamiseks kas otse lahenduse väljatöötajalt või lahenduse põhjal riigihankemenetluse kaudu.
- 1.1.2.** Käesolevas analüüsis käsitletakse häkatoni läbiviimist RHS-is reguleeritud ideekonkursi vormis. RHS § 4 punkti 8¹ kohaselt on ideekonkurss auhindadega või auhindadeta võistlus, mille tulemusel võib hankija peamiselt (kuid mitte ainult) maa- ja linnaplaneeringute, arhitektuuri ja inseneritöö või andmetöötuse valdkonnas omandada žürii välja valitud kavandi või projekti. Ideekonkursi võib korraldada nii üksnes ideekavandi saamiseks kui

¹ Häkaton tähistab eestikeelset mugandust ingliskeelsest lühendsõnast „hackathon“ (*hacking+marathon*), mida kasutatakse programmeerimisvõistluse tähenduses. - <https://www.paevakera.ee/blogi/hakatonitulemine>

ka eesmärgiga sõlmida ideekonkursi võitjaga tema pakutud ideekavandi alusel teenuste hankeleping lahenduse väljatöötamiseks (RHS § 49 lg 6 ja § 128 lg-d 1-2).

- 1.1.3.** Ideekonkurss pakub advokaadibüroo hinnangul oluliselt rohkem paindlikkust ja võimalust jõuda tulemuseni, kus häkatoni võitjaga saab sõlmida hankelepingu tema pakutud lahenduse („ideekavand“ ideekonkursi tähenduses) elluviimiseks ehk väljaarendamiseks. Oluline on rõhutada, et ideekonkursi vormis läbi viidava häkatoni tulemusel saab sõlmida üksnes teenuste hankelepingu - ideekonkurss ongi ideede, mitte valmis lahenduste võistlus, ning hilisem hankeleping sõlmitakse idee realiseerimiseks. Võrdluseks, kui korraldada ideekonkurss näiteks mõne arhitektuurikavandi loomiseks, konkureerivad ideekonkursil ideekavandid (vastavalt hankija reeglitele ja ettenähtud kujul), ning ideekonkursi järel sõlmib hankija ideekonkursi võitjaga teenuste hankelepingu, et kavandi loonud arhitektid ja projekteerijad teostaksid selle alusel vajalikud projekteerimistööd. Advokaadibüroo märgib, et ei saa välistada, et teatud juhtudel ei pruugi mõned IKT lahenduse tellimist puudutavad lepingud olla käsitletavad teenuste hankelepingutena RHS-i tähenduses, kuid käesoleva analüüsi eesmärgiks ei ole viia läbi detailset analüüsi erinevate võimalike IKT lahenduste tellimise lepingute riigihankeõiguslikuks kvalifitseerimiseks².
- 1.1.4.** Ideekonkurss kuulub RHS 3. peatükis reguleeritud erimenetluste hulka, millele kohaldatakse RHS 2. peatükis sätestatud hankemenetluse reegleid piiratud ulatuses. Ka ideekonkursi enda regulatsioon RHS 3. peatüki 3. jaos on küllaltki napp, mistõttu ideekonkursi korraldamise kord on suures osas hankija kujundada (kuid hankija peab ideekonkursi käigus neid enda kujundatud reegleid järgima). Seega on ka ideekonkursina korraldatava häkatoni protsess valdavas ulatuses häkatoni korraldaja korraldada. Analüüsis on ideekonkursi vormis läbi viidavat häkatoni kirjeldatud ideekonkursi kohustuslike etappide ning advokaadibüroo hinnangul vajalike tegevuste kaudu, seostades nendega digiriigi häkatonile iseloomulikke etappe ja tegevusi. Kuna ideekonkursi korraldus on suures ulatuses hankija kujundada, oleme analüüsis pakkunud välja raamistiku ühe võimaliku lähenemise kohta.
- 1.1.5.** Kuigi RHS § 17 lg-st 1 tulenevalt ei pea avaliku sektori hankija kohaldama ideekonkursi korraldamisel RHS 3. peatüki „Erimenetlused“ 3. jaos „Ideekonkurss“ sätestatud korda, kui ideekonkursi eeldatav maksumus jääb allapoole riigihanke piirmäära³ (RHS § 14 lg 2 p 1 kohaselt on riigihanke piirmäär ideekonkursi korraldamisel 60 000 eurot), on analüüsis käsitletud olukorda, kus ideekonkursi läbiviimisel tuleb RHS-is ettenähtud korda järgida, mistõttu on arvesse võetud rangemaid nõudeid võrreldes alla riigihanke piirmäära kohalduvate nõuetega. Kuna analüüsi üheks eesmärgiks on selgitada, kuidas saab häkatoni käigus välja töötatud lahendusi efektiivsemalt kasutusele võtta, siis on analüüsi koostamisel lähtutud eeldusest, et hankija soovib sõlmida häkatoni (ideekonkursi) võitjaga hankelepingu. Sellisel juhul tuleb ideekonkursi eeldatava maksumuse hulka lisaks auhindadele arvestada ka hilisema(te) hankelepingu(te) maksumus(ed), mis kokku võivad ulatuda üle riigihanke piirmäära⁴ ning mistõttu tuleks häkatoni korraldamisel ka võtta arvesse RHS-s sätestatud rangemaid reegleid.
- 1.1.6.** Väärrib märkimist, et olukorras, kus ideekonkursi eeldatav maksumus on 60 000 eurot või rohkem, kuid RHS 3. peatüki 3. jaos ideekonkursi läbiviimise korda ei järgita, võib selle tagajärjeks olla karistus näiteks RHS §-s 215 sätestatud väärteo toimepanemise eest⁵.

² Riigihangete klassifikaatori (CPV kood) järgi on erinevad IT-arendusteenused siiski liigitatud jaotise 7 (Arvutiteenused ja nendega seotud teenused) erinevatesse teenuste alajaotistesse, nagu näiteks 72200000 - tarkvara programmeerimis- ja nõustamisteenused; 72210000 - tarkvarapakettide programmeerimisteenused; 72230000 - tellimustarkvara arendusteenused jne. - info CPV koodide kohta on kättesaadav nt <https://fin.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigihanked/kasulik-teave#cpv-koodid>.

³ RHS eristab järgmisi piirmääri (väiksemast suuremale): 1) lihthanke piirmäär; 2) riigihanke piirmäär ning 3) rahvusvaheline piirmäär. Piirmäärade suurus sõltub ostjast (nt avaliku sektori hankija, kaitse- ja julgeolekusektori hankija, võrgustikusektori hankija) ning ostetavast (asjad ja teenused või ehitustööd).

⁴ Näiteks 17.-18. veebruarini 2023 kavandataval häkatonil „Defence for Ukraine“ on auhinna fondi suurus 30 000 eurot, mis tähendab, et riigihanke piirmäärast allapoole jäämiseks saaks häkatoni võitja või võitjatega sõlmida teenuse hankelepinguid eeldatava maksumusega kokku vaid alla 30 000 euro. - <https://garage48.org/events/garage48-defence-for-ukraine>

⁵ RHS § 215 lg 1 koosseis: hankelepingu või raamlepingu sõlmimise eest, kui sõlmimisele ei ole eelnenud RHS-s nõutud riigihanke menetlust.

2. HÄKATONI LÄBIVIIMINE IDEECONKURSINA

2.1. Ideekonkursi ettevalmistamine

2.1.1. Ideekonkursi ettevalmistava etapi eesmärgiks on selgitada välja ja määratleda ideekonkursina läbi viidava häkatoni sisulised küsimused (milline saab olema ideekonkursi eesmärk, milliste avaliku sektori probleemide lahendamiseks häkaton korraldatakse, milliste tulemusteni ideekonkursi tulemusel jõuda soovitakse ning milline peaks olema hilisema hankelepingu alusel oodatava võimaliku arendustöö lõppfaas või valmimisjärk jne) ning ideekonkursi korralduslikud küsimused (sh ideekonkursi eeldatav maksumus ning ideekonkursi läbiviimise kord (n-ö häkatoni eeskiri)).

2.1.2. Analüüsis on lähtutud eeldusest, et teiste avaliku sektori asutuste probleemidele lahenduste leidmiseks korraldab ideekonkursi vormis häkatoni MKM (selleks võib olla ka mõni teine asutus). RHS-i kohaselt saab üks hankija teiste hankijate eest hanke korraldada siis, kui ta on määratud keskseks hankijaks (RHS § 42) või kui tegemist on ühishankega (RHS § 43). Kui MKM ei ole häkatoni valdkondades hangete korraldamisel keskselt asutuseks määratud, võivad asutused (hankijad), kelle probleeme häkatonil lahendada asutakse, leppida MKM-iga kokku, et MKM korraldab selleks ideekonkursi nende volitusel ja eest (RHS § 43 lg 1).

2.1.3. Ideekonkursile saab lahendamiseks esitada ühe ülesande (probleemi) või ka mitu erinevat ülesannet (probleemi). Mitme ülesande puhul saab korraldada kas (i) ühe ideekonkursi, jagades selle osadeks (näiteks I osa – kohtuotsuste anonüümseks muutmise probleem; II osa – ehitisregistri andmehõive probleem; III osa – karuputke kasvukohtade kaardistamine jne) (RHS § 27), või alternatiivselt (ii) korraldada iga probleemi lahendamiseks eraldi ideekonkursi (RHS § 28), kuid sisuliselt saab nendest igaühaga seoses toimuvad häkatoni üritused panna paralleelselt toimuma ühe häkatoni suurürituse egiidi all. Ühe ideekonkursi erinevad osad tuleb RHS § 27 lg 1 kohaselt arvesse võtta ideekonkursi eeldatava maksumuse määramisel (vt eeldatava maksumuse kohta punktis 2.1.4). Ühe häkatoni suurürituse egiidi all toimuvate eraldi ideekonkursside eeldatavad maksumused tuleb RHS § 28 kohaselt summeerida juhul, kui need eraldi ideekonkursid on korraldatud funktsionaalselt koos toimivate või sama eesmärgi saavutamiseks vajalike ideekavandite saamiseks. Siiski, näiteks karuputke kasvukohtade kaardistamise ning kohtuotsuste anonüümseks muutmise ideekonkursid eelduslikult ei ole funktsionaalselt koos toimivad ega sama eesmärgi saavutamiseks vajalikud, mistõttu ei pea nende ideekonkursside eeldatavaid maksumusi RHS § 28 kohaselt eelduslikult summeerima.

2.1.4. Ideekonkursi eeldatavast maksumusest sõltuvad kohalduvad menetlusreeglid. RHS § 17 lg 1 kohaselt peab avaliku sektori hankija kohaldama ideekonkursi korraldamisel RHS 3. peatüki „Erimenetlused“ 3. jaos „Ideekonkurss“ sätestatud korda, kui ideekonkursi eeldatav maksumus on võrdne riigihanke piirmääraga või ületab seda (RHS § 14 lg 2 p 1 kohaselt on riigihanke piirmäär ideekonkursi korraldamisel 60 000 eurot). RHS § 23 lg 2 p 2 kohaselt tuleb ideekonkursi eeldatava maksumuse hulka arvestada järgmised kuluartiklid:

- (i) võimalikud ideekonkursil antavad auhinnad või osalemistasud;
- (ii) ideekonkursi võitjaga tema ideekavandi alusel sõlmitava teenuste hankelepingu eeldatav maksumus.

2.1.5. Seega peab häkatonina korraldatava ideekonkursi puhul ettevalmistavas faasis määratlema, kas ja millises ulatuses antakse häkatonil auhindu ning millised on auhindade andmise reeglid. Näiteks tuleks täpsustada, kas osadeks jaotatud ideekonkursi puhul võidakse anda auhind iga osa võitjale või mitmele või kõikidele osalejatele (ideekonkursi eeldatava maksumuse määramisel tuleb arvesse võtta kõiki auhindu, mida hankija ideekonkurssi algatades peab võimalikuks anda, isegi kui ta hiljem otsustab kõiki auhindu mitte välja anda).

2.1.6. Ideekonkursi võitjaga sõlmitava hankelepingu eeldatava maksumuse määramiseks tuleks läbi mõelda, milline võiks olla sellise hankelepingu alusel oodatava võimaliku arenduse tulemi tase või valmimisjärk (kas näiteks prototüübi loomine, pilootprojekt, hankija poolt kasutusele võetav lahendus, kommertsialiseeritav lahendus vmt) ja sellise tellimuse

eeldatav maksumus. RHS § 128 lg 2 kohaselt võib hankija sõlmida ideekonkursi võitja või võitjatega teenuste hankelepingu juhul, kui ta on hankelepingu sõlmimise soovi sätestanud hanketeates ning sõlmitava lepingu eeldatav maksumus on arvestatud ideekonkursi eeldatava maksumuse hulka vastavalt RHS § 23 lg 2 p-s 2 sätestatule (vt p 2.1.4).

2.2. Ideekonkursi teade⁶ ja riigihanke alusdokumendid

- 2.2.1.** Ideekonkursi puhul koosnevad riigihanke alusdokumendid (edaspidi **RHAD**) ideekonkursi teatest ja muudest hankija koostatud dokumentidest. RHS § 129 lg 1 nõuab ideekonkursi teate koostamist ja riigihangete registris (edaspidi **RHR**) avaldamist (kogu ideekonkurssi ei pea ilmtingimata RHR-is läbi viima - vt p 2.7) ning § 129 lg 3 nõuab, et hankija määraks RHAD-is kindlaks ideekonkursi korraldamise korra. Häkatoni kontekstis tähendab ideekonkursi korraldamise kord seda, et hankija määrab kindlaks häkatoni reeglid (n-ö häkatoni eeskirja). RHS annab hankijale ideekonkursi korraldamiseks üsna laia otsustusvabaduse, mis tähendab, et hankijal on võimalik kujundada ka häkaton selliselt, mis ideekonkursi kohustuslike reeglite kõrval võimaldab säilitada võimalikult suures ulatuses n-ö klassikalisele häkatonile iseloomulikku.
- 2.2.2.** Ideekonkursi korraldamisel ei tule järgida kõiki RHS-i 2. peatüki sätteid, vaid ainult neid, mille järgmine on RHS 3. peatüki 3. jaos kohustuslikuks tehtud. RHS § 129 lg 3¹ kohaselt tuleb järgida RHS §-des 110 ja 111 ning § 114 lõigetes 1 ja 2 sätestatud § 129 lg-tes 3²-3⁴ sätestatud erisustega. RHS §-d 110, 111 ja 114 reguleerivad pakkumuste esitamist ja pakkumuste vastavuse kontrollimist ning kuna viidatud sätteid tuleb kohaldada ka ideekavanditele (st häkatoni kontekstis häkatoni käigus välja töötatud lahenduste esitamisele ja nende kontrollimisele), tuleb ka häkatoni ettevalmistamisel mõelda läbi ja kehtestada tingimused, millele häkatoni käigus loodud lahendused peavad vastama (näiteks näha RHAD-is ette miinimumnõue, millisel kujul ja tasemel peab häkatoni käigus loodud lahendus vähemalt olema esitatud selleks, et žürii seda üldse hindama asuks) ning häkatoni ajal tuleb muu hulgas kontrollida, kas esitatud lahendused vastavad nendele RHAD-is esitatud miinimumnõuetele - kui ei vasta, tuleb lahendus(ed) tagasi lükata.
- 2.2.3.** Ideekonkursi alustamiseks esitab hankija RHR-ile **ideekonkursi teate** (RHS § 129 lg 1 ja § 45 lg 3 p 5). Ideekonkursi teade tuleb RHR-ile esitada Euroopa Komisjoni kehtestatud standardvormil (RHS § 45 lg 4) (on ühendatud RHR-iga) ning teade peab sisaldama vähemalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/24 lisades (eelkõige lisa E) sätestatud teavet. Standardvormis sisalduvad sisulised küsimused, mida hankija ideekonkursi teates kajastama peab.
- 2.2.4.** Lisaks ideekonkursi standardvormis nõutavale infole peab hankija ideekonkursi teates näitama järgmise teabe:
- (i) osadeks jaotatud ideekonkursi puhul tuleb ideekonkursi teates või RHAD-is sätestada, kas hankija lubab esitada pakkumuse ühele, mitmele või kõigile osadele (RHS § 27 lg 1);
 - (ii) kas hankija nõuab ideekonkursi võitjalt ja teistel osalejatelt esitatud ideekavandite autori varalise õiguse või muu omandi üleandmist või mitte (RHS § 129 lg 2).
- 2.2.5. Kvalifitseerimistingimused.** RHS § 129 lg 5 kohaselt võib hankija objektiivsetest kriteeriumitest lähtuvalt otstarbekuse korral kehtestada ideekonkursil osalejatele kutsealase kvalifikatsiooni nõuded, mis tagavad osalejate kompetentsi nõuetekohase ja realiseeritava ideekavandi koostamiseks (aga mitte ideekavandi hilisemaks elluviimiseks⁷). Sellega seoses on oluline välja tuua Rahandusministeeriumi seisukoht, et kui hankija soovib ideekonkursile järgnevas hankelepingu sõlmimise menetluses⁸ sätestada pakkujatele kvalifitseerimise tingimused (need, mis on vajalikud ideekavandi elluviimiseks – näiteks lahenduse põhjal mingi rakenduse loomiseks), ei saa need olla erinevad nendest tingimustest, mis sätestatakse ideekonkursil. Teisisõnu tuleb Rahandusministeeriumi juhise kohaselt väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetluses sätestatavad

⁶ RHS kasutab samatähenduslikuna ka mõistet "ideekonkursi kutse" (vt nt § 4 p 17, 49 lg 6, § 129 lg 3² ja § 130 lg 4).

⁷ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 874.

⁸ Hankelepingu sõlmimine ideekonkursi võitjaga tema pakutud ideekavandi alusel väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetluse teel vastavalt RHS § 128 lg 1 p-le 2 ja RHS § 49 lg-le 6.

kvalifitseerimise tingimused ette näha juba ideekonkursi kutses.⁹ Häkatoni kontekstis tähendab see, et kui hankija soovib sõlmida häkatoni võitjaga tema lahenduse alusel hankelepingu ning soovib selle lepingu sõlmimise menetluses kehtestada võrreldes häkatoni toimumise ajaga teistsuguseid kvalifitseerimistingimusi, tuleb need hankelepingu sõlmimiseks kehtestatavad kvalifitseerimistingimused kehtestada juba ideekonkursi teates.

2.2.6. Osalejate arvu piiramine. Sõltuvalt sellest, kas korraldatakse üks ideekonkurss, mis on jaotatud osadeks (probleemide põhiselt), või mitu paralleelset ideekonkurssi (eristatud probleemide põhiselt), saab näha ette tingimused osalejate arvu piiramiseks ideekonkursi osadeks jaotamisel selle ühe osa (probleemi) kohta või ühe ideekonkursi (probleemi) kohta. RHS § 129 lg 4 kohaselt võib hankija piirata ideekonkursil osalejate arvu, kehtestades osalejate valikuks selged ja mittediskrimineerivad tingimused. Häkatoni kontekstis on hankijal võimalik näiteks määrata, milline arv osalejaid (meeskondi) saab töötada ühe probleemi kallal. Kuna mitu huvitatud isikut võivad esitada taotluse ühe ja sama probleemi lahendamiseks, tuleks hankijal ette kindlaks määrata, millistel alustel otsustada osalejate arvu piiramine (nt kui ühte probleemi on kavandatud lahendama 3 meeskonda, kuid taotlusi tuleb selle probleemi kohta 5, tuleb määratleda, mille alusel need 3 meeskonda välja valida). Kriteeriumiteks võivad olla sisulised (nt enim kogenuimaid tarkvaraarendajaid meeskonnas vmt) või ka formaalsed (nt liisusheitmine, taotluse esitamise aeg vmt) tingimused. Häkatoni käigus osalejate arvu piiramisel on hankija nende kriteeriumitega oma otsuse tegemisel seotud.

2.2.7. Ideekavandi autori varalised õigused või muud omandiõigused. RHS § 129 lg 2 eesmärk on tagada, et hankija mõtleks enne ideekonkursi korraldamist läbi, mida ta konkursile esitavate kavanditega hiljem teha soovib ning kehtestaks juba ideekonkursi teates nõuded üleantavate lahenduste (autori)õiguste sisu ja korra kohta. Ideekavand on teos autoriõiguse seaduse tähenduses, mistõttu on ideekonkursi raames vajalik sätestada, kellele kuuluvad ideekavandiga seotud autoriõigused ning millisel õiguslikul alusel ja kas üldse on teistel isikutel võimalik ideekavandit ellu viia. Hankija võib, aga ei pea omandama kõiki ideekavandiga seotud autori varalisi õigusi, samuti on hankijal võimalik autoriga sõlmida litsentsileping kõigi või mõne varalise õiguse kasutamiseks. Hankija jaoks sõltub varaliste õiguste reguleerimine eelkõige sellest, mida hankija hiljem ideekavanditega teha soovib. Näiteks, kui hankija korraldas ideekonkursi mobiilirakenduse (äpi) loomiseks ja teavitas eelnevalt, et sõlmib võitjaga rakenduse väljaarendamiseks ja hoolduse pakkumiseks mitmeaastase teenuste hankelepingu, puudub hankijal vajadus teiste osalejate ideekavandite varaliste õiguste või litsentsi omandamiseks. Nii saavad osalejad, kes ei ole võitjad, ideekavandit kasutada rakenduse edasiarendamiseks ning kolmandatele isikutele pakkumiseks.¹⁰

2.2.8. Ideekonkursi korraldamise kord. Ideekonkursi vormis korraldatava häkatoni läbiviimise kord (eeskiri) tuleb sätestada RHAD-is. Ideekonkursi häkatonina korraldamise skeemil (vt joonis analüüsi lisas 1) on näidatud häkatoni korraldamine ideekonkursina mitmeetapiliselt: (i) esiteks taotluste esitamise ja menetlemise etapp, mis võimaldab häkatonil osalejate ringi paremini hallata, sh kujundada enne häkatoni ürituse toimumist häkatonil osalejate ring ning määrata osalejad häkatonil lahendatavate ülesannete juurde; ning (ii) teiseks häkatoni ürituse raames lahenduste väljatöötamise, esitamise ja hindamise etapp. Kuna ideekonkurss asub RHS 3. peatükis, ei kohaldu ideekonkursile tavahangete miinimumtähtajad, mis tähendab, et ka häkatoni ideekonkursina läbiviimise tähtaegade osas on hankijal palju vabadust ideekonkursi korraldamise korda kujundada. Kuna vastavalt RHS § 130 lg-le 5 peavad ideekavandid olema kuni žürii otsuseni anonüümsed, on õiguskirjanduses leitud, et hankija peab ideekonkursi teates või RHAD-s ka anonüümsuse nõudele eraldi tähelepanu juhtima¹¹.

2.2.9. Ideekavandi vastavusnõuded. RHAD-is sisalduv ideekonkursi vormis korraldatava häkatoni eeskiri peab sisaldama ka nõudeid selle kohta, millisel viisil (vormis), kuidas, mis

⁹ Vt riigihangete valdkonna korduma kippuvad küsimused ideekonkursi kohta – kättesaadav: <https://fin.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigihanked/korduma-kippuvad-kusimused#ideekonkurss>

¹⁰ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 872.

¹¹ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 880.

ajaks jne tuleb hākatoni űritusel loodavad lahendused hankijale esitada (nāiteks nōue, et lahendus peab olema esitatud *pitchi* video vormis, mis on anonűmiseeritud ja laetud űles hankija poolt ette nāhtud keskkonda ning hankijale edastatakse link sellele; samuti nāiteks nōue, et lahendus peab olema vāhemalt klikitava demo tasemel vms). Hankija on hākatoni lābiviimisel nende nōuetega seotud ning peab esitatud lahenduste vastavust nendele miinimumnōuetele enne lahenduste űriile hindamiseks edastamist kontrollima.

2.2.10. Ideekavandite hindamiskriteeriumid. űrii hindab ideekavandeid hankija kehtestatud hindamiskriteeriumite alusel ning hākatoni ettevalmistamise kāigus tuleb hankijal seega need hindamiskriteeriumid māaratleda. RHS § 130 lg 4 kohaselt lāhtub űrii űksnes ideekonkursi kutses sātestatud kriteeriumitest. Őiguskirjanduses on selgitatud, et erinevalt tavalisest hankemenetlusest ei ole seadusandja ideekonkursi puhul rōhutanud nōuet objektiivse hindamise jārele, mistōttu ei pea ideekavandite hindamiskriteeriumid olema rangelt objektiivsust nōudvad ning on aktsepteeritav, et ideekavandite hindamine sisaldab subjektiivsuse elemente.¹²

2.2.11. RHAD-i muutmine. Vastavalt RHS § 129 lg-le 3² vōib hankija muuta ideekonkursi teadet vōi muid RHAD-i koosseisus olevaid dokumente kuni ideekavandite esitamise tāhtpāevani. RHS § 129 lg 3⁴ kohaselt peab hankija RHAD-i muutmise korral pikendama ka ideekavandite esitamise tāhtaega mōistliku aja vōrra.

2.2.12. Pārast ideekavandite esitamise tāhtpāeva ideekonkursi teadet ega RHAD-is sisalduvaid tingimusi muuta ei tohi ning sel juhul vōib kitsalt ideekavandite esitamise tāhtpāeva muuta ainult juhul, kui esialgse tāhtpāeva saabumisel on ideekonkurss RHS § 193 lg-s 1 vōi § 129 lg-s 3³ sātestatud juhul peatunud¹³.

2.3. Infopāev

2.3.1. Infopāev ei ole RHS-ist tulenev ideekonkursi etapp, vaid selle saab hankija ise kujundada. Infopāeva kasutatakse sageli ka nō tavapāraustes hangetes, kus hankija selgitab huvitatud isikutele kāimasoleva hanke korraldust ja pōhimōtteid.

2.3.2. Hākatoni ideekonkursina korraldamisel vōiks infopāeva eesmārgiks olla, et avaliku sektori asutused tutvustavad ideekonkursist huvitatud isikutele lāhemalt hākatonil lahendamisele tulevaid probleeme (neid, mille kirjeldus ideekonkursi teates vōi teadetes oli űldsōnaline) nii, et ideekonkursil osalemisest huvitatud isikud saavad otsustada, kas ja millise vōi milliste probleemide lahendamiseks nad hiljem taotluse esitavad. Digiriigi hākatoni kontekstis on tegemist nōōelda avaliku sektori asutustest probleemiomanike *pitchiga*, mis ideekonkursina lābi viidava hākatoni puhul ei toimuks kűll traditsiooniliselt hākatoni esimese űrituspāeva alguses, vaid varem (enne taotluste esitamiseks māaratud tāhtpāeva) eraldi (*online* ja/vōi *offline*) kokkusaamisena.

2.4. Taotluste esitamine ja menetlemine

2.4.1. Ideekonkursil osalemisest huvitatud isikud esitavad ettenāhtud tāhtpāevaks taotluse nende poolt valitud probleemi(de) lahendamiseks – kas siis vastava ideekonkursi osale vōi osadele (kui erinevad probleemid esitatakse ideekonkursile űhe ideekonkursi erinevate osadena; hankija saab māārata RHAD-is, kas űks osaleja vōib esitada taotluse kōikidele osadele (probleemidele) vōi peab valima nendest űhe vōi mitu probleemi (osa)) vōi ideekonkursile (kui erinevad probleemid esitatakse lahendamiseks erinevate ideekonkurssidena). Koos taotlusega esitavad osalejad andmed nende valitud ideekonkursi vōi selle osa kvalifikatsiooninōuete tāitmise kohta, kui hankija on neid nōudnud, ning selleks vōib kasutada hankepassi (hankepassi kasutamine ei ole kohustuslik), samuti muud andmed, mille esitamist on hankija ideekonkursi kutses vōi RHAD-is nōudnud.

2.4.2. Hankija kontrollib, kas osalejate taotlustes on esitatud ideekonkursi kutses ja RHAD-is nōutud andmed ja dokumendid, ning kas osalejad vastavad esitatud kvalifikatsiooninōuetele

¹² „Riigihangete seadus. Kommenteeritud vāljaanne“, Juura 2019, lk 876.

¹³ RHS § 193 lg-s 1 sātestatud juhul peatub ideekonkurss siis, kui riigihangete vaidlustuskomisjon on otsustanud riigihanke peatada, ning RHS § 129 lg 3³ sātestatud juhul peatub ideekonkurss, kui ideekavandit saab esitada űksnes elektrooniliselt ja elektrooniline sűsteem ei ole esitamise tāhtpāeva saabumisel vōi 8 tunni jooksul kauem kui 15 minutit korraga enne tāhtpāeva saabumist tōokorras.

(punkt 2.2.5). Vajadusel kohaldab hankija punktis 2.2.6 viidatud osalejate (meeskondade) arvu vähendamise kriteeriume, et tagada häkatonile püstitatud probleemide lahendamine ettenähtud arvu meeskondade poolt (kui hankija on piiranud ühte probleemi lahendavate meeskondade arvu).

2.4.3. Taotluste menetlemise etapi lõpus teeb hankija vastavad otsused – osalejate kvalifitseerimise otsuse (kui see on asjakohane) ja vajadusel osalejate arvu vähendamise otsuse (kui hankija on selle RHAD-is ette näinud).

2.4.4. RHS ei nõua hankijalt osalejate kõrvaldamise aluste (RHS § 95 lg 1, lg 4 ja lg 4¹) kontrollimist, kuid hankija võib soovi korral RHS § 129 lg 3 alusel RHAD-is sellise nõude ette näha (kas taotluste menetlemise etappi, võitjate väljakuulutamise eeltingimuseks vms). Kõrvaldamise aluste kontrollimise kohustuse näeb RHS ette alles sellesse etappi, kus hankija sõlmib ideekonkursi võitjaga väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetluse teel hankelepingu – RHS § 72 lg 7 kohaselt ei sõlmi hankija hankelepingut ettevõtjaga, kellel või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liikmel või muul seaduslikul või asjaomase riigihankega seotud lepingulisel esindajal on hankijale teadaolevalt RHS § 95 lõikes 1 sätestatud kõrvaldamise alus (välja arvatud RHS § 95 lõikes 3 sätestatud juhul). See tähendab, et hankija peab enne hankelepingu sõlmimist vähemalt RHS § 95 lg-s 1 sätestatud kõrvaldamise aluseid kontrollima.¹⁴

2.5. Ideekavandi esitamise ettepanek

2.5.1. Pärast taotluste läbivaatamist, osalejate kvalifitseerimist ja vajadusel osalejate arvu vähendamist teeb hankija menetlusse jäänud osalejatele ettepaneku ideekavandite esitamiseks. Häkatoni kontekstis tähendab see sisuliselt kutset häkatoni üritusel osalemiseks, st kutset osalemaks üritusel, kus töötatakse piiratud aja tingimustes välja lahendused osalejate poolt taotluses valitud avaliku sektori probleemidele. Ideekavandi esitamise ettepaneku analoogiks on näiteks pakkumuse esitamise ettepanek piiratud hankemenetluse puhul (RHS § 55), kus hankija on esmalt valinud taotluste põhjal välja nõuetele vastavad isikud ning seejärel teeb neile ettepaneku esitada pakkumus.

2.5.2. Ideekavandi esitamise ettepanekus saab hankija täpsustada veel ideekavandile esitatavaid nõudeid – milline on esitatavate ideekavandite miinimumtase ja kuidas kavandid hankijale esitatakse, sh arvestades RHS § 130 lg-s 5 sätestatud anonüümsuse tagamise vajadust. Häkatoni kontekstis tähendab see muuhulgas näiteks häkatoni käigus välja töötatud ja hindamiseks esitatava lahenduse miinimumtaseme (nt *mock-up*) ning hankijale esitamise viisi (nt anonümiseeritud videoesitluse üleslaadimine kindlaksmääratud asukohta) ja tähtpäeva (kuupäev, kellaaeg) kindlaksmääramist.

2.6. Ideekavandite väljatöötamine ehk häkatoni toimumine

2.6.1. Ideekavandite väljatöötamise ehk häkatoni ürituse protsess on hankija kujundada – tavapärase ideekonkursi puhul ei reguleerita reeglina seda, mismoodi ideekavandid sünnivad, kuid häkatoni lahenduste koostamise protsess kogu ürituse kõige olemuslikum osa. Seega on hankija vaba vastavat üritust oma soovide kohaselt kujundama.

2.6.2. Kuna RHS ei sätesta ideekonkursi läbiviimiseks konkreetseid tähtaegu, saab hankija ideekonkursi tähtajad ise määrata, sh ka ideekavandite väljatöötamiseks antava aja ehk häkatoni ürituse toimumise aja (24h, 48h, vmt).

2.6.3. Siiski on oluline rõhutada, et ideekonkursi vormis toimuva häkatoni puhul on oluline tagada vähemalt sama probleemi lahendavate osalejate (meeskondade) võrdne kohtlemine, et ei tekiks informatsioonilist ebavõrdsust ja et mõni osalejatest ei saaks teiste osalejate ees sellest tulenevat eelist - näiteks avaliku sektori probleemide lahendamise poolt antav sisend oma

¹⁴ Arvestades asjaolu, et RHS § 95 lg 1 p 5 kohaselt on üheks kõrvaldamise aluseks see, kui taotlejaga hankelepingu sõlmimine rikuks rahvusvahelist või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni rahvusvahelise sanktsiooni seaduse tähenduses, võib selle kõrvaldamise aluse kohaldamise ettenägemine aidata välistada selliste taotlejate võitjaks tunnistamist, kellega ei ole võimalik kehtivalt hankelepingut sõlmida põhjusel, et see on rahvusvaheliste sanktsioonidega keelatud.

See võiks aidata mh maandada ka selliseid riske, mis viisid 2022. a sügisel toimunud Slushil Immigramile antud auhinna tühistamisele (<https://tcn.ch/3Oo5Dpo>)

vajaduste ja piirangute kohta peab olema sama probleemi lahendavate meeskondade jaoks ühetaoline. Häkatoni kontekstis seondub sellega lisaks võimalusele konsulteerida avaliku sektori probleemimanike esindajatega ka mentorite tegevus, kui nad on avaliku sektori probleemimanike esindajad. Häkatoni toimumise aegse infovahetuse puhuks saab samuti kasutada elektroonilisi süsteeme (infovahetuse korra ja koha saab täpsustada RHAD-is), samuti saab sätestada RHAD-is, et lahenduse väljatöötamise ajal saavad osalejad ning avaliku sektori probleemimanihid pidada näiteks suulist dialoogi (RHS § 45 lg 2 p 5) jne.

- 2.6.4.** Kuni žürii otsuse tegemiseni peavad ideekavandid olema anonüümsed (RHS § 130 lg 5). Anonüümsuse nõude eesmärgiks on tagada, et žürii saab võitja või võitjad välja valida mistahes ideekavandite välistest asjaoludest mõjutamata. See tähendab, et žürii ei tohi enne otsuse tegemist teada, milline osaleja häkatoni käigus konkreetse lahenduse kallal töötab. Anonüümsuse tagamise meetmed ning sellele vastav ideekonkursi/häkatoni korraldus tuleks sätestada RHAD-is (muu hulgas kehtestada näiteks reeglid, et sotsiaalmeedias häkatoni osalemise kohta infot jagades ei tohi osalejad avaldada, millise probleemi kallal konkreetne osaleja töötab). Samuti tuleks RHAD-is ette näha tagajärjed puhkudeks, kui osalejad rikuvad anonüümsuse tagamiseks kehtestatud reegleid (näiteks õigus tunnistada ideekavand konkursi tingimustele mittevastavaks ja jätta töö hindamata).
- 2.6.5.** Samal ajal tuleb hankijal võtta ka meetmeid, et tagada žürii iseseisvus (tegemist peab olema ideekonkursil osalejatest sõltumatute füüsiliste isikutega) ning nende eraldatus häkatoni üritusest kuni žürii otsuse tegemiseni.

2.7. Ideekavandite esitamine

- 2.7.1.** Ideekavandid tuleb esitada hankija poolt ideekavandi esitamise ettepanekus kehtestatud kujul ja tähtaja jooksul. RHS § 129 3¹ ja § 111 lg 1 kohaselt tuleb ideekavand esitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, mis üldiselt tähendab esitamist RHR-is või muus elektroonilises süsteemis, mis vastab RHS § 45 lg-le 8¹⁵. Näiteks sobib lisaks RHR-ile elektrooniliseks süsteemiks eelduslikult ka Mercell Estonia OÜ elektrooniline hankekeskkond, samuti võib hankija ise endale vajaliku keskkonna arendada¹⁶.
- 2.7.2.** Kui ideekavandi esitamine RHR-i või muu elektroonilise süsteemi kaudu ei ole võimalik (häkatoni lahenduse puhul näiteks nõutava failitüübi või faili mahu tõttu¹⁷), võib RHS § 45 lg 2 asjaoludel RHS-is sätestatud elektroonilisest vormist kõrvale kalduda ning hankija võib sätestada RHAD-is, et ideekavand esitatakse mõnel muul viisil.
- 2.7.3.** Häkatoni kontekstis võib olla võimalik korraldada lahenduste esitamine ilmselt siiski ka selliselt, et nende elektrooniliselt esitamine RHR-i kaudu ei oleks nt mahu või failitüübi tõttu takistatud. RHAD-is võib näiteks ette näha, et osaleja esitab RHR-i või muu elektroonilise süsteemi kaudu selle lingi, millelt tema lahendus näiteks videona avaneb. Samuti võib hankija RHAD-is nimetada elektroonilise keskkonna, kuhu osaleja peab üles laadima oma lahenduse (näiteks videona ja anonümiseeritult) ning esitama RHR-is või muus elektroonilises süsteemis oma lahendusele lingi või muu info nii (näiteks juurdepääsu paroolid), et hankija suudab viia kokku selle osaleja ja keskkonda ilmunud anonümiseeritud lahenduse. See võimaldaks hankijal ka anda žüriile lahenduste hindamiseks ligipääsu elektroonilisele keskkonnale, kuhu need lahendused üles on laetud, ilma et see kahjustaks lahenduste anonüümsust.
- 2.7.4.** Ideekavandite esitamise kontekstis tuleb arvestada ka RHS § 45 lg-ga 7¹, mille kohaselt tutvub hankija pakkumuste (lahenduste) sisuga alles pärast nende esitamise tähtpäeva saabumist. Häkatoni kontekstis tähendab see seda, et hankija ei või hakata meeskondade poolt jooksvalt esitatavaid lahendusi enne vaatama, kui lahenduste esitamise tähtpäev (s.t. kuupäev ja kellaaeg) on saabunud.

¹⁵ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 709; RHS § 45 lg 8 alusel on kehtestatud riigihalduse ministri määrus „Nõuded elektroonilise teabevahetuse seadmele“ - <https://www.riigiteataja.ee/akt/115082017003>

¹⁶ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 299. <https://www.mercell.com/et-ee/63632891/avalikule-sektorile.aspx>.

¹⁷ RHR-i kasutusjuhendis (lk 67) on näiteks öeldud, et ühe üles laetava faili maht ei tohi ületada 100 MB ja pakkumuse dokumentide kogumaht digiallkirjastatult ei tohi ületada 300MB. - <https://fin.ee/media/1930/download>

2.8. Kavandite vastavuse kontrollimine ja võitjate valimine

2.8.1. Ideekavandite vastavuse kontroll. RHS § 129 lg 3¹ kohaselt tuleb järgida RHS §-des 110 ja 111 ning § 114 lõigetes 1 ja 2 sätestatud § 129 lg-tes 3²-3⁴ sätestatud erisustega. RHS §-d 110, 111 ja 114 reguleerivad pakkumuste esitamist ja pakkumuste vastavuse kontrollimist ning kuna viidatud sätteid tuleb kohaldada ka ideekavanditele (st häkatoni kontekstis häkatoni käigus välja töötatud lahendustele), tuleb ka ideekonkursina läbi viidaval häkatoni kontrollida, kas osalejate poolt nõutud tähtpäevaks esitatud lahendused vastavad neile kehtestatud nõuetele (RHS § § 129 lg 3¹ ning § 114 lg 1), ja kui ei vasta, tuleb need tagasi lükata mittevastavuse tõttu (RHS § 129 lg 3¹ ja § 114 lg 1 ja 2). Häkatoni kontekstis tähendab see, et hankija lükkab tagasi lahenduse, mis ei vasta hankija kehtestatud nõuetele (näiteks ei ole meeskond saavutanud lahendusele kehtestatud minimaalset taset või lahendus on esitatud viisil, milles ei ole tagatud nõuetekohane anonümiseeritus), ning sellisel juhul lahendus žürii poolt hindamisele ei kuulu (RHS § § 129 lg 3¹ ning § 114 lg 1).

2.8.2. Kuni žürii otsuseni peavad ideekavandid olema anonüümsed (RHS § 130 lg 5), st žürii liikmed ei tohi teada, kelle esitatud on konkreetne ideekavand (häkatoni kontekstis lahendus). Kui hankija ei ole ideekavandite anonüümsuse nõuet osalejatele RHAD-is üldse ette näinud, tuleks isikustatavaid ideekavandeid pidada nõuetekohaseks – osalejatelt ei saa nõuda ideekavandi esitamisel selliste vorminõuete täitmist, mida hankija ideekonkursi teates ega RHAD-is ette ei näinud. Sellisel juhul tuleks hankijal endal tagada, et žüriile esitatavad ideekavandid on anonüümsed. Näiteks tuleks hankijal enne ideekavandite žüriile hindamiseks esitamist iga ideekavandi anonüümsust kontrollida ning vajadusel paluda osalejal puudus kõrvaldada või anonümiseerida lahendused ise. Õiguskirjanduses on leitud, et eeldusel, et ideekavandit ennast ei muudeta, on ideekavandilt isikustatavate andmete eemaldamise näol tegemist puudusega, mille kõrvaldamine on ideekonkursi vältel lubatav.¹⁸

2.8.3. Žürii. RHS § 129 lg 6 kohaselt hindab ideekavandeid hankija nimetatud ideekonkursi žürii (RHS § 130 lg 1). RHS § 130 lg 2 kohaselt peavad žürii liikmed olema ideekonkursil osalejatest sõltumatud füüsilised isikud. Sõltumatus tähendab, et neil puudub mistahes seos ideekonkursi/häkatoni osalejaga. Õiguskirjanduses on viidatud kahele võimalikule sõltumatust välistavale huvide konfliktile olukorrale, mille esinemisel ei ole lubatav isikut žürii liikmeks määrata. Ühest küljest peetakse huvide konfliktiks olukorda, kus isik on ideekonkursil osalejaga isiklikult seotud või tal on ideekonkursil osalejaga seoses finantshuvid. Teisest küljest on žürii liikmena osalemine välistatud, kui isik on osalenud ideekonkursi ettevalmistamisel või läbiviimisel - näiteks olukorras, kus isik on osalenud ideekonkursil osalejate kvalifikatsiooni kontrollimisel või ideekavandite žüriile edastamise ettevalmistamisel (nt ideekavandite anonümiseerimisel).¹⁹ Kui hankija on ideekonkursil osalejatele kehtestanud kutsealase kvalifikatsiooni nõuded, peab vähemalt 1/3 ideekonkursi žürii liikmetest olema vähemalt samaväärne kutsealane kvalifikatsioon.

2.8.4. Žürii hindab esitatud ideekavandeid. Ideekonkursi žürii on oma otsustes ja arvamustes sõltumatu ning lähtub üksnes ideekonkursi teates sätestatud kriteeriumitest (RHS § 130 lg 4). Sõltumatuse põhimõtet on rikutud, kui hankija või ideekonkursil osalejad püüavad otseselt või kaudselt mõjutada žürii otsuseid.

2.8.5. RHS § 130 lg 6 kohaselt peab žürii koostama oma tegevuse kohta protokoll. Protokolli kantakse hinnatud ideekavandite paremusjärjestus, ideekonkursi võitjatele antavad auhinnad, osalejatele makstavad osalemistasud, žürii liikmete märkused ja võimalikud täiendavat selgitamist vajavad asjaolud. Žürii võib hankija kaudu edastada ideekonkursil osalejatele küsimused protokolli kantud selgitamist vajavate asjaolude kohta. Küsimused ja vastused kantakse protokolli. Protokolli allkirjastavad kõik ideekonkursi žürii liikmed.

2.9. Võitjate väljakuulutamine

2.9.1. RHS § 129 lg 6 kohaselt teeb hankija žürii hinnangu baasil otsuse häkatoni võitja või võitjate kohta. Ehkki RHR-is olev ideekonkursi teate vorm nõuab määratlemist, kas

¹⁸ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 872.

¹⁹ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 879.

ideekonkursi žürii otsus on hankijale kohustuslik või mitte, ei ole RHS § 129 lg-s 6 kõrvalekaldumist žürii otsusest selgesõnaliselt lubatud²⁰. Võitjaid võib olla üks või mitu, vastavalt sellele, mida hankija RHAD-is selles osas ette nägi.

- 2.9.2.** Pärast seda, kui žürii on oma otsuse teinud, ei pea ideekavandid (lahendused) enam anonüümsed olema. Arvates žürii otsuse tegemisest (kuid enne võitjate teatavaks tegemist) saab hākatoni formaati ja senist praktikat arvestades korraldada ka hākatonil osalejate lahenduste esitluse (osalejate *pitch*) – kuna anonüümsuse tagamine ei ole siis enam vajalik, saavad osalejad oma lahendusi vabalt tutvustada.
- 2.9.3.** Pärast osalejate *pitche* kuulutab hankija välja ideekonkursi võitja või võitjad (RHS § 129 lg 6) žürii poolt juba varem tehtud otsuse baasil ning sellega ideekonkurss RHS § 129 lg 8 p 1 kohaselt lõpeb.
- 2.9.4.** RHS-i ideekonkursi regulatsioon ei nõua, et enne võitja väljakuulutamist peaks hankija kohaldama ooteaega. RHS-is sätestab ooteaja RHS § 120 lg 2, kuid RHS 3. peatüki 3. jaos ei ole RHS § 120 lõiget 2 ideekonkurssidele laiendatud ega ole ooteaja kohaldamise kohustust ka eraldi sätestatud²¹. Samuti ei toimu ideekonkursi puhul menetluse lõpus hankelepingu sõlmimist²², millega RHS § 120 lg-s 2 on seotud ooteaja kohaldamine. Hankelepingu sõlmimine võitjaga toimub sellele järgnevalt eraldi väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse tulemusena. Seega saab hankija ideekonkursi võitja või võitjad välja kuulutada ideekonkursi (hākatoni) ajakavas selleks ette nähtud ajal pärast žürii otsuse tegemist.

2.10. Vaidlustamine

- 2.10.1.** Hankija otsused ideekonkursi läbiviimisel on vaidlustatavad riigihangete vaidlustuskomisjonis. Vaidlustuse saab esitada ideekonkursi RHAD-i peale (ideekonkursi teade ja muud RHAD-i koosseisu kuuluvad dokumendid) (RHS § 189 lg 2 p 2) ning muude RHS-i alusel tehtud hankija otsuste peale, mis võivad rikkuda vaidlustaja õigusi või kahjustada tema huve, sh sellised otsused, mille hankija teeb osalejate kvalifitseerimise või kvalifitseerimata jätmise, osalejate arvu piiramise, ideekavandite vastavaks tunnistamise või tagasilükkamise ning ideekonkursi võitjate väljavalimise kohta. Hākatoni kontekstis toob vaidlustamise võimalus menetlusse ebakindlust, sest on võimalik, et vaidlustuse esitamise tõttu ei saa hākatoni üritust algselt kavandatud ajakavas läbi viia (nt kui mõni ettevõtja vaidlustab ideekonkursi RHAD-i või kvalifitseerimist või osalejate arvu piiramist puudutava otsuse), või tuleb hiljem muuta võitja väljakuulutamise otsust (näiteks vaidlustatakse edukalt võitjaks kuulutatud osaleja lahenduse vastavaks ja/või võitjaks tunnistamise otsus), kuulutades hiljem võitjaks mõne teise lahenduse esitanud ettevõtja või jättes võitja välja kuulutamata.
- 2.10.2.** Seoses võitja väljavalimise otsuse teoreetilise vaidlustamise võimalusega võib praktikas olla mõistlik hankijal RHAD-is sätestada, et auhinnaraha kantakse võitjale üle alles pärast otsuse vaidlustustāhtaja lõppu või vaidlustamise korral pärast lõpplahendi jõustumist.

2.11. Ideekonkursi tulemuste esitamine RHR-i

- 2.11.1.** RHS § 129 lg 3 kohaselt peab hankija esitama RHR-ile 30 päeva jooksul pärast ideekonkursi võitja väljakuulutamist ideekonkursi tulemused. RHS § 129 lg 3 lubab konkursi tulemustega seotud teabe ka avaldamata jätta, kuid ainult juhul, kui teabe avaldamine võib takistada seaduse kohaldamist, olla vastuolus üldiste huvidega või kahjustada vastava osaleja õigustatud ärihuve või konkurentsi teenuseosutajate vahel.

²⁰ Praktikast on hankijad sellele lähenenud järgmiselt: kui hankijad tööpoolest on ideekonkursi teates märkinud, et žürii otsus ei ole hankijale siduv, on hankijad praktikast RHAD-is kirjeldanud, millises osas või mis tingimustel on hankijal õigus žürii otsusest kõrvale kalduda. Hankija on endale näiteks jättnud õiguse kontrollida veel ideekavandite vastavust või osalejatel kõrvaldamise aluste esinemist ning vastavalt nende kontrollide tulemustele muuta žürii otsust. Vt näiteks riigihange viitenumbri 259262 - <https://riigihanked.riik.ee/rhr-web/#/procurement/5414700/general-info>

²¹ Võrdluseks, lihthankemenetlustes, mis kuuluvad samuti RHS 3. peatükis reguleeritud erihangete hulka, tuleb ooteaega kohaldada (RHS § 125 lg 8 ja 9).

²² Hankelepingu sõlmimine ideekonkursi järgselt toimub eraldi väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluses (RHS § 49 lg 6), mis on küll ideekonkursi ja selle tulemustega seotud, kuid siiski eraldiseisev hankemenetlus.

2.11.2. Ideekonkursi tulemused tuleb RHR-i esitada Euroopa Komisjoni kehtestatud standardvormil (RHS § 45 lg-d 3 ja 4), mis peab sisaldama vähemalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/24 lisades (eelkõige lisa F) sätestatud teavet.

2.12. Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus ideekonkursi võitja(te)ga hankalepingu(te) sõlmimiseks

2.12.1. Nagu eespool välja toodud, on hankijal RHS § 128 lg 2 kohaselt õigus sõlmida teenuste hankaleping ideekonkursi võitjaga või ühega võitjatest RHS § 49 lõike 6 alusel, kui ta on hankalepingu sõlmimise soovi sätestanud ideekonkursi teates ja sõlmitava hankalepingu eeldatav maksumus on arvestatud ideekonkursi eeldatava maksumuse hulka vastavalt RHS § 23 lõike 2 punktis 2 sätestatule (vt eeldatava maksumuse määramise kohta p 2.1.4 ja 2.1.5). See tähendab, et kui häkaton on läbi viidud ideekonkursina, ideekonkursi teates on sätestatud, et hankija kavatseb häkatoni võitja(te)ga sõlmida hankalepingu ning hankalepingu eeldatav maksumus on arvestatud kogu ideekonkursi/häkatoni eeldatava maksumuse hulka, võib hankija sõlmida häkatoni võitja(te)ga hankalepingu ja teha seda väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse teel, mille põhilised menetlusreeglid on sätestatud RHS §-s 72.

2.12.2. Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlust ei pea hankija RHR-is välja kuulutama (RHS § 73 lg 1), kuid pärast hankalepingu sõlmimist (ja üksnes juhul, kui hankaleping sõlmitakse) tuleb RHR-ile esitada hankalepingu sõlmimise kohta teade (RHS § 83 lg 1).

2.12.3. Ideekonkursi võitja(te)ga hankalepingu sõlmimise puhul on oluline, et kui ideekonkursil oli mitu võitjat, kuid hankaleping sõlmitakse ühega ideekonkursi võitjatest, peab hankija pidama läbirääkimisi kõigi võitjatega (RHS § 49 lg 6 teine lause). Häkatoni kontekstis, kus lahendatakse korraga mitmeid probleeme, erinevate probleemide püstitamine on lahendatud ideekonkursi osadeks jagamise teel ning erinevate osade kohta saab sõlmida erinevad hankalepingud, tuleks RHS § 49 lg 6 teist lauset kohaldada ideekonkursi erinevate osade kohta (st võitjaid ja läbirääkimistele kutsutavaid tuleks arvestada osade põhiselt).

2.12.4. Õiguskirjanduses on selgitatud, et RHS § 49 lg-s 6 sätestatud erandi alusel hangitavad teenused peavad olema otseses ja funktsionaalses seoses võiduka ideekavandi elluviimisega. Ideekonkursi erandile tuginemine ei ole lubatud, kui väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse eseme hulka kuulub ka teenuseid, mille jaoks ideekonkursi raames ideekavandit välja ei töötatud või kui hangitavatel teenustel puudub ideekonkursiga seos.²³

Oleme valmis vastama täiendavatele küsimustele.

Lugupidamisega

Merit Lind

Partner, vandeadvokaat

Lisa 1: Häkatoni ideekonkursina läbiviimise skeem (30.12.2022)

²³ „Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2019, lk 361.